

Citizens Against Global Governance
For Life, Freedom, Family, and the Nation

Rzecznictwo w instytucjach międzynarodowych

Poradnik dla organizacji pozarządowych, które chcą zaangażować się
w ochronę praw człowieka na arenie międzynarodowej

Rzecznictwo w instytucjach międzynarodowych

Poradnik dla organizacji pozarządowych, które chcą
zaangażować się w ochronę praw człowieka
na arenie międzynarodowej

Citizens Against Global Governance
For Life, Freedom, Family, and the Nation

Rzecznictwo w instytucjach międzynarodowych

Poradnik dla organizacji pozarządowych, które chcą
zaangażować się w ochronę praw człowieka
na arenie międzynarodowej

Wydawnictwo Naukowe Instytutu na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris

Warszawa 2025

Autorzy

Olivier Bault

Anna Kubacka (wiodący analityk)

Jerzy Kwaśniewski

Weronika Przebierała

Zbigniew Przybyłowski

Opracowanie graficzne, skład i łamanie

Ursines – Agencja Kreatywna. Błażej Zych

www.ursines.pl

Wydawca

Wydawnictwo Naukowe Instytutu na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris

ul. Zielna 39, 00-108 Warszawa

www.ordoiuris.pl

ISBN druk 978-83-68211-45-0

ISBN ebook 978-83-68211-50-4

CIP – Biblioteka Narodowa

Rzecznictwo w instytucjach międzynarodowych :

poradnik dla organizacji pozarządowych,

które chcą zaangażować się w ochronę praw

człowieka na arenie międzynarodowej / Olivier

Bault, Weronika Przebierała, Zbigniew

Przybyłowski, Anna Kubacka (wiodący analityk),

Jerzy Kwaśniewski. - Warszawa : Wydawnictwo

Naukowe Instytutu na rzecz Kultury Prawnej Ordo

Iuris, 2025

Spis treści

1. Wstęp	7
2. Rzecznictwo – czy warto?	9
3. Organizacje międzynarodowe dopuszczające aktywność NGO	10
3.1. Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ)	10
3.2. Rada Europy (RE)	17
3.3. Unia Europejska (UE)	23
3.4. Organizacja Państw Amerykańskich (OPA)	27
3.5. Unia Afrykańska (dawniej: Organizacja Jedności Afrykańskiej – OJA)	31
4. Sądy i trybunały międzynarodowe dopuszczające aktywność NGO	35
4.1. Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPCz)	35
4.2. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE)	38
4.3. Afrykański Trybunał Praw Człowieka i Ludów (ATPCL)	42
4.4. Międzyamerykański Trybunał Praw Człowieka (MTPC)	45
4.5. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (MTS)	46
4.6. Międzynarodowy Trybunał Karny (MTK)	49
5. Czas na Twój głos w obronie życia, rodziny, wolności!	51

1. Wstęp

Od drugiej połowy XX wieku organizacje międzynarodowe przeszły imponującą ewolucję od czysto technicznego forum służącego prowadzeniu dialogu między przedstawicielami państw do potężnych instytucji mających ambicje wyznaczania celów polityki dla całych regionów, kontynentów i globu. Nigdy wcześniej w historii organizacje międzynarodowe nie miały takiego wpływu na politykę krajową.

We współczesnym świecie wiele fundamentalnych problemów jest więc rozstrzyganych w organizacjach międzynarodowych: w ich organach politycznych (jak Zgromadzenie Ogólne ONZ, Parlament Europejski czy Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy) oraz merytokratycznych, zwanych czasami eksperckimi (jak komitety ochrony praw człowieka, ETPC czy TSUE). Udział w deliberacjach tych organów jest obecnie co najmniej równie ważny jak udział w pracach rządów, parlamentów i sądów krajowych.

Każda ze wspomnianych organizacji międzynarodowych przewiduje liczne możliwości udziału organizacji pozarządowych i innych podmiotów zewnętrznych w pracach ich organów: przez uzyskanie statusu konsultacyjnego bądź obserwacyjnego, możliwość udziału w posiedzeniach niektórych ciał, zgłaszania poprawek do projektów dokumentów, a także składania opinii przyjaciela sądu.

Warto jednak podkreślić, że uczestnictwo w procesach międzynarodowych wymaga wyważonego podejścia. Instytucje takie jak ONZ, Unia Europejska czy Rada Europy nie są pozbawione wad – coraz częściej są krytykowane za biurokrację, polityczne kompromisy czy nierówną reprezentację interesów. Rzecznicy muszą więc działać z pełną świadomością tych ograniczeń, jednocześnie maksymalizując możliwości, jakie te platformy oferują. Kluczem do sukcesu jest połączenie strategicznego planowania, rzetelnej wiedzy i umiejętności budowania zaufania wśród partnerów międzynarodowych. Poradnik, który trzymasz w rękach, ma na celu dostarczenie praktycznych narzędzi i wskazówek, jak skutecznie poruszać się w tym złożonym ekosystemie.

Uczestnictwo w procesach międzynarodowych przynosi konkretne rezultaty. Choć efekty nie zawsze są natychmiastowe, historie sukcesów pokazują, że wytrwałe rzecznictwo może prowadzić do realnych zmian. Przykładem jest wpływ

organizacji pozarządowych na przyjęcie Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych w 2006 roku, która określiła standardy prawnych regulacji dotyczących osób z niepełnosprawnościami na arenie międzynarodowej.

W tym roku minie 12 lat, odkąd Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris walczy w Polsce i na świecie w obronie życia nienarodzonych, rodziny, wolności. Choć liczba organizacji społecznych i rządów stająca po stronie praw człowieka nieprzerwanie rośnie, wciąż potrzebne są sojusze międzynarodowe oraz sieci organizacji społecznych łączące prawników, polityków i aktywistów ze wszystkich kontynentów świata.

Aby włączyć się do obrony wartości w instytucjach międzynarodowych, nie potrzeba wielkich nakładów i rzesz ludzi. Niezależnie od tego, czy dopiero zaczynasz swoją przygodę z prawami człowieka, czy jesteś doświadczonym aktywistą, ten poradnik oferuje wiedzę i inspirację, by Twoje działania odniosły realny skutek.

2. Rzecznictwo – czy warto?

Rzecznictwo (ang. *advocacy*) jest jedną z funkcji, jaką, w zależności od profilu działalności, może pełnić organizacja pozarządowa (NGO). Rzecznictwo może polegać na aktywnym uczestnictwie w konsultacjach publicznych, debatach, tworzeniu własnych lub wspieraniu inicjatyw legislacyjnych czy szeroko pojętym lobbingu interesów członków, podopiecznych lub kręgu osób odpowiadających celom statutowym danej organizacji pozarządowej.

To, czy aktywność rzecznicza danej organizacji pozarządowej wykroczy poza granice państwa i wejdzie na poziom międzynarodowy, zależy – poza podstawową kwestią, jaką jest charakter działalności – przede wszystkim od zaangażowania jej członków i zaplecza merytorycznego. Jeżeli dany NGO ma ugruntowane, dobrze przygotowane i opracowane stanowisko w istotnej z jego perspektywy kwestii i istnieje możliwość przedstawienia go, poddania pod debatę czy nawet wdrożenia na forum międzynarodowym, to podjęcie takiej aktywności wydaje się nie tylko wskazane, co wręcz, biorąc pod uwagę także cele zawarte w statutach większości NGO, konieczne. Celem samego rzecznictwa jest przecież osiągnięcie jak największej sprawczości, jest to jedna z form – dodajmy, że jedna z bardziej skutecznych – realizacji celów danego NGO.

Jeżeli jako NGO nadal zastanawiacie się, czy warto rozszerzyć swą działalność rzeczniczą na instytucje i organizacje międzynarodowe, jako argument przemawiający za podjęciem takiej aktywności wskazać warto także fakt, że zaangażowanie organizacji pozarządowych na forum międzynarodowym rośnie!

3. Organizacje międzynarodowe dopuszczające aktywność NGO

3.1. Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ)

Siedziba Organizacji Narodów Zjednoczonych, Nowy Jork. Źródło: Adobe Stock.

Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) to globalne centrum kształtowania międzynarodowego prawa i standardów ochrony praw człowieka. Procesy takie jak Powszechny Przegląd Okresowy (UPR) czy działalność Rady Praw Człowieka umożliwiają nie tylko monitorowanie przestrzegania tych standardów, ale także wywieranie wpływu na polityki państw oraz podnoszenie lokalnych wyzwań na światową scenę.

Preambuła Karty, która ustanowiła Organizację Narodów Zjednoczonych, uznaje, że: „My, Ludy Narodów Zjednoczonych [jesteśmy] zdecydowane [...] przywrócić wiarę w podstawowe prawa człowieka, godność i wartość jednostki, równość praw

mężczyzn i kobiet oraz narodów wielkich i małych [...]”¹. Jednakże wraz z rozbudową biurokratycznego aparatu ONZ – obejmującego agendy, komisje i zespoły ekspertów – organizacja zaczęła odchodzić od tej pierwotnej wizji. Coraz częściej niektóre jej jednostki forsują nowe interpretacje praw, które nie cieszą się konsensem wszystkich państw członkowskich, a często odzwierciedlają jedynie poglądy wąskiej grupy krajów zachodnich. Stąd obecność i aktywny udział w jej pracach jest szczególnie ważny.

Status konsultacyjny przy ONZ

Status konsultacyjny jest podstawowym narzędziem, za pomocą którego organizacje pozarządowe mogą oddziaływać na Radę Gospodarczą i Społeczną (ang. Economic and Social Council – ECOSOC) i jej ciała pomocnicze oraz międzynarodowe konferencje organizowane przez ONZ.

Status konsultacyjny opiera się na art. 71 Karty Narodów Zjednoczonych² (Karta NZ) oraz Rezolucji Rady Gospodarczej i Społecznej 1996/31, przyjętej 25 lipca 1996 r.³ (Rezolucja).

Art. 71 Karty NZ stanowi, że: „Rada Gospodarcza i Społeczna władna jest poczynić odpowiednie zarządzenia celem porozumiewania się z organizacjami nierządowymi, które zajmują się sprawami wchodzącymi w zakres jej kompetencji. Zarządzenia takie mogą być poczynione w porozumieniu z organizacjami międzynarodowymi, a w razie potrzeby i z organizacjami narodowymi, po uprzednim zasięgnięciu zdania odnośnego członka Narodów Zjednoczonych.”

Rezolucja zaś zapewnia organizacjom pozarządowym uczestnictwo w charakterze obserwatorów w spotkaniach otwartych Rady oraz jej organach pomocniczych. Organizacje pozarządowe mogą również przedstawiać ustne i pisemne oświadczenia odnoszące się do prac Rady. Organizacje z przyznanym statusem są również

1 Karta Narodów Zjednoczonych, https://www.un.org.pl/dokumenty/karta_onz.php# (dostęp: 12 kwietnia 2025 r.).

2 Ibidem.

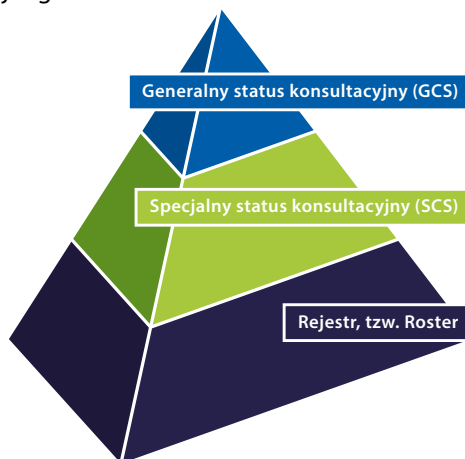
3 ECOSOC Resolution 1996/31. Consultative relationship between the United Nations and non-governmental organizations, https://www.un.org/esa/coordination/ngo/Resolution_1996_31/ (dostęp: 10 lutego 2024 r.).

upoważnione do uczestniczenia w międzynarodowych konferencjach, sesjach Zgromadzenia Ogólnego ONZ i innych międzyrządowych organach.

Istnieją trzy kategorie statusu konsultacyjnego:

1. **generalny status konsultacyjny**

(GCS) – kategoria przyznawana organizacjom, których zakres zainteresowań w najwyższym stopniu pokrywa się z działalnością Rady i jej organów pomocniczych; organizacje te powinny być stosunkowo duże, prowadzić działalność na skalę międzynarodową i mieć szeroki geograficznie zasięg;

2. **specjalny status konsultacyjny (SCS)** – przyznawany organizacjom pozarządowym, których zakres zainteresowań pokrywa się jedynie z kilkoma aspektami działalności Rady Gospodarczej i Społecznej; organizacje te są mniejsze i działają od niedawna;

3. **rejestr, tzw. Roster** – należą do niego organizacje pozarządowe, które ubiegały się o przyznanie statusu konsultacyjnego, ale nie przyznano im go ani w kategorii generalnej, ani specjalnej; organizacje te są włączane do tzw. rejestru organizacji pozarządowych jako organizacje utrzymujące formalne stosunki z innymi niż ECOSOC, ONZ-owskimi ciałami i agendami wyspecjalizowanymi (np. FAO, ILO, UNCTAD, UNESCO, WHO) – mogą wnieść wkład do prac ONZ lub agend wyspecjalizowanych przy określonych okazjach.

Uprawnienia przysługujące NGO ze statusem konsultacyjnym

Lista uprawnień przysługujących NGO ze statusem konsultacyjnym wynika z cytowanej już Rezolucji 1996/31. Podkreślić należy, że uprawnienia i ich zakres uzależnione są od kategorii statusu konsultacyjnego (GCS, SCS, rejestr).

Kategoria	Uprawnienia	Szczegóły
Dostęp do agendy	Odbieranie wstępnej agendy ECOSOC i organów pomocniczych	Dotyczy GCS SCS i rejestru (<i>vide</i> § 27 i 33 Rezolucji 1996/31)
Proponowanie punktów agendy	Możliwość proponowania punktów agendy ECOSOC	Dotyczy wyłącznie GCS, jednakże NGO musi powiadomić Sekretarza Generalnego 63 dni przed rozpoczęciem sesji i złożyć stosowny wniosek 49 dni przed rozpoczęciem sesji. Punkt zostaje umieszczony w porządku obrad komisji, jeżeli zostanie przyjęty w głosowaniu większością 2/3 obecnych (<i>vide</i> § 34 Rezolucji 1996/31)
Uczestnictwo w spotkaniach	Wyznaczanie obserwatorów na publicznych spotkaniach ECOSOC i jej organów pomocniczych	GCS i SCS mają prawo uczestniczenia, organizacje z rejestru jedynie w ramach ich kompetencji (<i>vide</i> § 29 i 35 Rezolucji 1996/31)
Pisemne oświadczenia	Składanie pisemnych oświadczeń adekwatnych do tematu prac ECOSOC	GCS: oświadczenia do 2 000 słów rozpowszechnianie są w całości, a w przypadku dłuższych – ich streszczenie (<i>vide</i> § 31 lit. d Rezolucji 1996/31); SCS i Rejestr: oświadczenia do 500 słów rozpowszechnianie są w całości, a w przypadku dłuższych – ich streszczenie (<i>vide</i> § 31 lit. e Rezolucji 1996/31); Ważnym wymogiem jest przedkładanie oświadczeń w językach oficjalnych (angielski, francuski, hiszpański, rosyjski, arabski i chiński) oraz po konsultacji z Sekretarzem Generalnym (<i>vide</i> § 31 i 37 Rezolucji 1996/31)
Wystąpienia ustne	Wystąpienia ustne podczas spotkań ECOSOC	GCS: prawo do jednego oświadczenia (podlegającego za-twierdzeniu Rady) oraz jednego oświadczenia dodatkowego, wyjaśniającego, w przypadku zaproponowania punktu obrad (<i>vide</i> § 32 Rezolucji 1996/31); SCS: mogą być wysłuchane jedynie w sytuacji braku odpowied-niego organu pomocniczego (<i>vide</i> § 32a Rezolucji 1996/31)
Konsultacje	Możliwość odbywania konsultacji w sprawach interesujących obydwie strony	Do konsultacji może dojść zarówno na wniosek NGO, jak i Sekretarza Generalnego – który może zażądać od NGO przedstawienia adekwatnych dokumentów i opracowań (<i>vide</i> § 65 i 66 Rezolucji 1996/31)
Dostęp	Możliwość dostępu do dokumentów, usług prasowych, bibliotek, sal spotkań oraz miejsce na publicznych posiedzeniach Zgromadzenia Ogólnego w dziedzinach gospodarczych i społecznych	Udzielenie stosownychostępów leży w kompetencji Sekretarza Generalnego (<i>vide</i> § 67 Rezolucji 1996/31); Dostępność sal spotkań powoduje, że NGO ze statusem konsultacyjnym mają możliwość organizowania wydarzeń pobocznych podczas sesji ONZ

Status konsultacyjny jest narzędziem nadającym NGO szerokie uprawnienia i pozwalającym na skuteczne ich wykorzystywanie.

Instytut Ordo Iuris w ramach swej działalności na gruncie ONZ wykorzystuje specjalny status konsultacyjny m.in. poprzez aktywny udział w komisjach, w szczególności Komisji ds. Statusu Kobiet (CSW). Przedstawiciele Ordo Iuris oficjalnie zabierają głos podczas posiedzeń, w tym w trakcie spotkań Rady Praw Człowieka w Genewie.

Warunki ubiegania się o status konsultacyjny przy ONZ

Status konsultacyjny przysługuje organizacji, która:

1. ma zasięg międzynarodowy, regionalny, subregionalny lub krajowy;
2. ma charakter pozarządowy (organizacje ustanowione przez rządy lub w drodze międzyrządowego porozumienia nie są przez ONZ uznawane za organizacje pozarządowe);
3. nie prowadzi działalności dochodowej;
4. ma cele zgodne z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych;
5. istnieje co najmniej dwa lata;
6. ma ustanowioną siedzibę, demokratycznie przyjęty statut, kierownictwo reprezentujące organizację na zewnątrz i demokratyczny sposób podejmowania decyzji;
7. główne źródło dochodu ma pochodzące w większości z kontrybucji krajowych oddziałów i sekcji oraz ze składek członków indywidualnych.

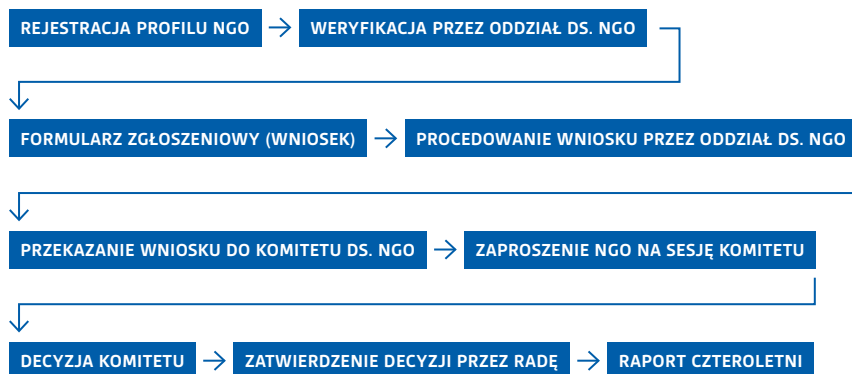
Gdzie i kiedy ubiegać się o status konsultacyjny przy ONZ?

Status konsultacyjny jest przyznawany przez Radę Gospodarczą i Społeczną (ECOSOC) na wniosek Komitetu ds. Organizacji Pozarządowych. Komitet ten jest stałym komitetem ECOSOC, powołanym w 1946 r.⁴ Podlega bezpośrednio ECOSOC, a dwa raporty z jego corocznej regularnej sesji (zwykle pod koniec stycznia) i wznowionej sesji (w maju) zawierają projekty rezolucji lub decyzji w sprawach wymagających podjęcia działań przez Radę.

4 Więcej o Komitecie ds. organizacji pozarządowych zob. UN ECOSOC, <https://ecosoc.un.org/en/ngo/committee-on-ngos> (dostęp: 4 lutego 2025 r.).

Z uwagi na ww. terminy kompletne wnioski o przyznanie statusu konsultacyjnego muszą zostać złożone do 1 czerwca roku, w którym organizacja pozarządowa chce zostać rozpatrzona pod kątem rekomendacji przez Komitet. Wnioski złożone do 1 czerwca 2025 r. zostaną rozpatrzone przez Komitet w 2026 r. Wnioski otrzymane między 2 czerwca 2025 r. a 1 czerwca 2026 r. zostaną rozpatrzone w 2027 r.

Jak ubiegać się o status konsultacyjny przy ONZ?

Wniosek o nadanie statusu konsultacyjnego przy ONZ do ECOSOC można złożyć online:

1. W tym celu konieczne jest zarejestrowanie profilu danej organizacji pozarządowej na stronie Oddziału ds. organizacji pozarządowych ECOSOC. Wypełnienie formularza trwa ok. 10 minut, jednak weryfikacja nowego profilu może potrwać kilka dni. Formularz rejestracyjny można znaleźć na stronie: ecosoc.un.org/civilsociety w zakładce Civil Society Participation → New profil: General.
2. Po otrzymaniu powiadomienia e-mail o zaakceptowaniu rejestracji profilu organizacji konieczne jest wypełnienie formularza zgłoszeniowego. Formularz zawiera 22 pytania i wypełnia się go wyłącznie w języku angielskim lub francuskim. Podgląd formularza jest dostępny na stronie internetowej ECOSOC⁵. Właściwy formularz organizacja może wypełnić **po zalogowaniu się na swój profil na stronie Oddziału ds. organizacji pozarządowych ECOSOC** (patrz punkt wyżej). Aby rozpocząć wypełnianie formularza zgłoszeniowego, należy wejść w zakładkę „Status

5 Questionnaire of the Application for Consultative Status with the Economic and Social Council (ECOSOC), <https://ecosoc.un.org/sites/default/files/NGO%20Page%20Files/Apply%20for%20Consultative%20Status/Application%20Questionnaire%20-%20Reference%20Only%20-%20English.pdf> (dostęp: 10 marca 2025 r.).

konsultacyjny”. Wymagane dokumenty można przesłać, korzystając z zakładki „Dokumenty”.

3. Podobnie jak sam formularz, także wszystkie wymagane dokumenty powinny zostać złożone w języku oryginalnym wraz z tłumaczeniem na język angielski bądź francuski.

Niezbędne dokumenty to:

- Kopia konstytucji/karty i/lub statutu/regulaminu oraz zmiany do tych dokumentów (zgodnie z § 10 rezolucji ECOSOC 1996/31).
 - Kopia świadectwa rejestracji wydanego przez organ rządowy, np. wyciąg z KRS (zgodnie z rezolucją 1996/31 organizacja „powinna poświadczyć, że istnieje od co najmniej dwóch lat od daty otrzymania wniosku przez Sekretariat”).
 - Kopia najnowszego sprawozdania finansowego (w celu weryfikacji, czy większa część funduszy organizacji pochodzi ze składek podmiotów krajowych, członków indywidualnych i innych podmiotów pozarządowych).
4. W okresie procedowania wniosku Oddział ds. organizacji pozarządowych może kontaktować się z wnioskodawcą w celu uzyskania dalszych informacji lub wyjaśnień. Po zakończeniu przeglądu wniosków jest przygotowywany do wysłania do Komitetu. Wnioskodawca jest powiadamiany o tym przed rozpoczęciem odpowiedniej sesji.
 5. Gdy wniosek staje się częścią programu Komitetu, do wnioskodawcy wysyłany jest list informujący o nadchodzącej sesji i zapraszający do wysłania nie więcej niż dwóch przedstawicieli, którzy będą obecni podczas sesji. Obecność przedstawicieli nie jest obowiązkowa, nie niesie też żadnych korzyści. Zaproszenie stanowi realizację prawa do obecności podczas rozpatrywania wniosków.
 6. Decyzja Komitetu przekazywana jest poprzez oficjalne powiadomienie wysłane do wnioskodawcy oraz umieszczana w raporcie, który jest przekazywany na następne spotkanie ECOSOC w celu ostatecznego zatwierdzenia.
 7. Gdy Rada ostatecznie zatwierdzi rekomendację Komitetu o przyznaniu statusu konsultacyjnego organizacji pozarządowej, Sekretariat wysyła oficjalne powiadomienie. Organizacje pozarządowe, którym przyznano status konsultacyjny ogólny lub specjalny, muszą co cztery lata składać Komitetowi ds. Organizacji Pozarządowych krótki raport ze swojej działalności, w szczególności dotyczący ich wkładu w pracę Organizacji Narodów Zjednoczonych (tzw. raport czteroletni).

Jak można się zaangażować w prace ONZ?

- O status konsultacyjny przy ONZ może występować każda organizacja, która spełnia określone warunki, a de facto większość organizacji pozarządowych.
- Status konsultacyjny jest przyznawany przez Radę Gospodarczą i Społeczną (ECOSOC).
- Warto się o niego ubiegać, gdyż można w ten sposób działać wspólnie z innymi organizacjami z całego świata na rzecz kształtowania prawa międzynarodowego.
- Jeżeli masz jakiegokolwiek pytania, z chęcią udzielimy odpowiedzi i pomożemy!

3.2. Rada Europy (RE)

Rada Europy. Źródło: Wikimedia Commons, commons.wikimedia.org/wiki/File:Council_of_Europe_Palais_de_l%27Europe.JPG, CC BY 3.0, dostęp: 26 marca 2025 r.

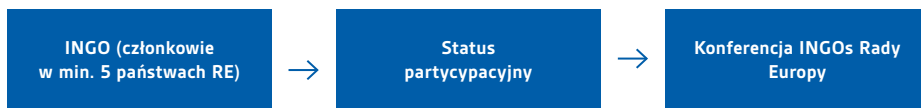
Zaangażowanie w Radzie Europy to strategiczna szansa na kształtowanie standardów, które wpływają na życie milionów ludzi w 46 państwach członkowskich. Jako strażnik Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, wspierany przez Europejski Trybunał Praw Człowieka i instytucje takie jak Zgromadzenie Parlamentarne, Komitet Ministrów czy Komisję Wenecką, Rada Europy rocznie wydaje dziesiątki dokumentów

– przykładowo w 2024 r. przyjęto 56 rezolucji Zgromadzenia Parlamentarnego – które dotyczą takich kwestii jak wolność mediów, prawa migrantów czy reformy systemów sprawiedliwości. Choć dokumenty te nie są prawnie wiążące, wywierają realną presję na rządy, by dostosowywały swoje prawo i praktyki do wskazanych norm, co często prowadzi do konkretnych zmian legislacyjnych.

Rada Europy rozpoczęła współpracę z organizacjami pozarządowymi w 1952 r., przyznając im status doradczy (ang. *consultative status*). RE preferuje współpracę z międzynarodowymi organizacjami pozarządowymi (INGO), które definiuje poprzez posiadanie członków w co najmniej pięciu państwach członkowskich Rady Europy. Współpraca ta przebiega przy udziale Konferencji INGOs Rady Europy (ang. *The Conference of INGOs enjoying participatory status with the Council of Europe*), która formalnie ukonstytuowała się w 2005 r. Konferencja INGOs stanowi jeden z tzw. czterech filarów Rady Europy (*Quadrilogue*). Są to: Komitet Ministrów, Zgromadzenie Parlamentarne, Kongres Władz Lokalnych i Regionalnych Europy i właśnie Konferencja INGOs Rady Europy⁶.

Konferencja INGOs Rady Europy

Konferencja INGOs Rady Europy jest organem konsultacyjnym, który zrzesza międzynarodowe organizacje pozarządowe z różnych państw członkowskich Rady Europy. Jej celem jest wspieranie współpracy między tego typu podmiotami a Radą Europy, a także umożliwienie organizacjom pozarządowym wpływania na procesy decyzyjne w sprawach dotyczących praw człowieka czy demokracji⁷. Konferencja jest organem przedstawicielskim wszystkich INGOs, które mają status uczestniczący w Radzie Europy.

6 Odpowiedź sekretarza stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych – z upoważnienia ministra – na interpelację nr 5128 w sprawie trybu współpracy Rady Europy z organizacjami pozarządowymi z dn. 14.11.2006 r., <https://orka2.sejm.gov.pl/IZ5.nsf/main/27D74292> (dostęp: 10 lutego 2025 r.).

7 Regulamin Konferencji INGOs, <https://rm.coe.int/rules-of-procedure-reglement-adopted-161220-en-fr/1680a0cf32> (dostęp: 10 lutego 2025 r.).

Status partycypacyjny dla INGO – uprawnienia i obowiązki

Organizacje pozarządowe międzynarodowe mogą uzyskać przy RE status partycypacyjny (ang. *participatory status*). Przyznanie statusu zostało uregulowane w Rezolucji Komitetu Ministrów RE nr (2016)3⁸. Międzynarodowe organizacje pozarządowe, które uzyskują status partycypacyjny, tworzą ww. Konferencję, która reprezentuje społeczeństwo obywatelskie w Radzie Europy. Konferencja spotyka się na swoim Zgromadzeniu Ogólnym dwa razy w roku i pracuje w komisjach nad priorytetowymi tematami Rady Europy.

Organizacje posiadające status partycypacyjny otrzymują szereg uprawnień:

1. mogą kierować notatki do Sekretarza Generalnego;
2. mają dostęp do porządku obrad i dokumentów publicznych Zgromadzenia Parlamentarnego w celu ułatwienia im uczestnictwa w publicznych posiedzeniach Zgromadzenia Parlamentarnego;
3. są zapraszane na publiczne posiedzenia Kongresu Władz Lokalnych i Regionalnych oraz do udziału w jego pracach zgodnie z jego regulaminem;
4. są zapraszane do udziału w seminariach, konferencjach i kolokwiach związanych z ich pracą, zgodnie z obowiązującymi przepisami Rady Europy;
5. mogą zostać zaproszone do indywidualnego włączenia się w prace komisji lub do włączenia się w te prace za pośrednictwem Konferencji INGOs – zgodnie z postanowieniami rezolucji Komitetu Ministrów CM/Res(2011)24;
6. mogą zostać zaproszone do udzielania, z uwagi na swoją szczególną działalność lub doświadczenie, fachowych porad na temat polityk, programów i działań Rady Europy;
7. mogą wystąpić o wpisanie na listę organizacji pozarządowych uprawnionych do składania skarg zbiorowych w ramach Protokołu dodatkowego do Europejskiej Karty Społecznej, który przewiduje system skarg zbiorowych **(UWAGA! Polska nie jest stroną tego protokołu!);**

8 Resolution CM/Res(2016)3, Participatory status for international non-governmental organisations with the Council of Europe, <https://search.coe.int/cm?i=090000168068824c> (dostęp: 10 lutego 2025 r.).

8. są zapraszane do ścisłej współpracy z Komisarzem ds. Praw Człowieka, w szczególności poprzez przekazywanie mu wszelkich informacji, które uznają za przydatne w realizacji jego misji propagowania poszanowania praw człowieka;
9. Sekretarz Generalny może zasięgać ich opinii na piśmie lub w drodze przesłuchania w kwestiach stanowiących przedmiot wspólnego zainteresowania.

Status partycypacyjny nakłada na organizacje także obowiązki. Wśród nich, obok oczywistych kwestii, takich jak m.in. promocja i poszanowanie konwencji oraz innych instrumentów prawnych Rady Europy, podkreślić należy przede wszystkim:

- obowiązek aktywnego uczestnictwa w sesjach i pracach Konferencji INGOs;
- dostarczanie, z własnej inicjatywy lub na wniosek różnych organów Rady Europy, informacji, dokumentów lub opinii związanych z ich obszarami kompetencji w sprawach będących przedmiotem rozpatrywania lub mogących być przedmiotem zainteresowania Rady Europy;
- **obowiązek składania co cztery lata Sekretarzowi Generalnemu sprawozdania**, w którym przedstawione zostaną:
 1. udział organizacji w pracach różnych organów Rady Europy (jej rola i wkład);
 2. udział organizacji w wydarzeniach organizowanych przez Radę Europy (jej rola, wkład i działania następcze);
 3. udział i wkład organizacji w sesje i prace Konferencji INGOs;
 4. wydarzenia zorganizowane przez organizację, w szczególności te, które miały na celu promocję celów, wartości i instrumentów prawnych Rady Europy;
 5. wszelkie działania podjęte przez organizację w celu zapewnienia poszanowania standardów Rady Europy i nagłośnienia jej prac.

Warunki ubiegania się o status partycypacyjny

Zgodnie z rezolucją 2016(3) Rada Europy może nawiązać stosunki robocze z organizacjami pozarządowymi, przyznając im status partycypacyjny, jeżeli spełniają one wszystkie następujące warunki:

1. szanują i bronią wartości i zasad Rady Europy;
2. są w stanie poprzez swoją działalność wspierać osiągnięcie ściślejszej jedności, o której mowa w artykule 1 Statutu Rady Europy;
3. powstały na podstawie aktu konstytucyjnego przyjętego zgodnie z zasadami demokratycznymi;

4. mają demokratyczną strukturę i rządy;
5. są szczególnie reprezentatywne w obszarze(-ach) swoich kompetencji, obszarach działania wspólnych dla Rady Europy;
6. są reprezentowane na szczeblu europejskim, to znaczy, które mają członków w co najmniej pięciu państwach członkowskich Rady Europy;
7. zostały utworzone i wdrożyły działalność co najmniej dwa lata przed momentem ubiegania się o status uczestnika;
8. już utrzymują stosunki robocze z Radą Europy;
9. są zdolne do wnoszenia wkładu i aktywnego uczestnictwa w obradach i działaniach Rady Europy;
10. mogą upowszechniać wśród społeczeństwa wiedzę o działalności Rady Europy.

Gdzie i kiedy ubiegać się o status partycypacyjny?

Status uczestnika przyznawany jest raz w roku. Wnioski o rozpatrzenie w 2025 r. można składać do 28 lutego 2025 r. Wnioski złożone po tym terminie rozpatrzone zostaną w 2026 r.

Wnioski o nadanie statusu partycypacyjnego należy składać poprzez oficjalny formularz internetowy, do którego dołącza się stosowne dokumenty (lista wymaganych dokumentów znajduje się poniżej) w językach urzędowych Rady Europy, tj. francuskim lub angielskim (preferowane jest przedstawienie dokumentów w obydwu tych językach).

Formularz zgłoszeniowy (wniosek) dostępny jest pod adresem: <https://eu.surveymonkey.com/r/DV6ZR8B>.

Jak ubiegać się o status partycypacyjny?

Międzynarodowa organizacja pozarządowa pragnąca uzyskać status partycypacyjny składa wniosek do Sekretarza Generalnego. Formularz wniosku dostępny jest online (link w akapicie powyżej).

Wniosek musi zawierać następujące dokumenty (w języku francuskim lub angielskim, lub w obydwu wersjach językowych):

1. statut organizacji;

2. listę organizacji członkowskich wraz z tłumaczeniem nazw tych organizacji na język francuski lub angielski oraz przybliżoną liczbą członków w poszczególnych krajach;
3. sprawozdanie z działalności i sprawozdanie finansowe obejmujące dwa poprzednie lata;
4. oświadczenie, w którym stwierdza się, że akceptuje zasady zawarte w Statucie i innych podstawowych aktach prawnych Rady Europy.

Po rozpatrzeniu wniosku Sekretarz Generalny przekazuje nazwy organizacji, którym zamierza przyznać status uczestnictwa lub odmówić go, Stałemu Komitetowi Konferencji INGOs w celu uzyskania opinii. Komitet ma 30 dni kalendarzowych na wydanie opinii. Następnie decyzja Sekretarza Generalnego przekazywana jest do milczącej zgody Komitetowi Ministrów, Zgromadzeniu Parlamentarnemu i Kongresowi Władz Lokalnych i Regionalnych. W przypadku braku sprzeciwu decyzja Sekretarza Generalnego wchodzi w życie w 60 dni kalendarzowych po dacie przekazania komunikatu przez Sekretarza Generalnego.

Organizacja, której wniosek o przyznanie statusu partycypacyjnego został odrzucony lub która status ten utraciła, może złożyć nowy wniosek po upływie dwóch lat od decyzji.

Jak się zaangażować w prace RE?

- **O status partycypacyjny przy Radzie Europy może występować każda organizacja mająca co najmniej 5 członków w krajach Rady Europy i spełniająca pozostałe wymagania, wypełniając formularz znajdujący się pod podanym powyżej linkiem.**
- **Status partycypacyjny przyznaje Sekretarz Generalny Rady Europy.**
- **O status partycypacyjny warto się ubiegać, aby móc na bieżąco monitorować prace Rady Europy i wpływać na kształt podejmowanych decyzji.**
- **Jeżeli masz jakiegokolwiek pytania, z chęcią udzielimy odpowiedzi i pomożemy!**

3.3. Unia Europejska (UE)

Flagi Unii Europejskiej przed siedzibą Komisji Europejskiej w Brukseli. Źródło: Adobe Stock.

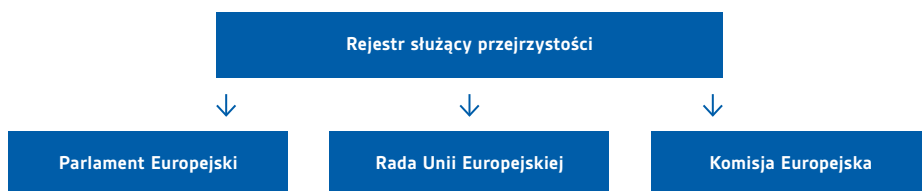
Unia Europejska jest przykładem prężnie rozwijającej się organizacji międzynarodowej, której realna władza przerosła już kompetencje formalnie przyznane jej w traktatach powołujących ją do życia. Autonomiczny porządek prawny UE z każdym rokiem poszerza się o tysiące nowych aktów prawnych, mających pierwszeństwo przed ustawami krajowymi. Nadanie czemuś mocy prawnej w akcie prawa pochodnego UE może więc mieć w praktyce trwalszy skutek od wprowadzenia tego ustawą w parlamencie krajowym.

Już Deklaracja 23 Traktatu z Maastricht podkreślała wagę dialogu UE z organizacjami charytatywnymi i fundacjami działającymi w obszarze pomocy społecznej. Rada Mędrców w swoim raporcie na temat przyszłości praw obywatelskich i społecznych w Europie z 1996 r. również stwierdziła, że zarówno dialog społeczny, jak obywatelski – włączający społeczność organizacji pozarządowych – są niezbędne dla promocji praw podstawowych. Wreszcie, wśród konkluzji wynikających z serii wysłuchań publicznych przeprowadzonych w 1998 r., Komisja Parlamentu Europejskiego wskazała na potrzebę stworzenia ustrukturyzowanego dialogu między instytucjami europejskimi a organizacjami pozarządowymi, reprezentowanymi na poziomie europejskim. W tym celu postulowano stworzenie listy organizacji, z którymi Komisja Europejska będzie się konsultować. Komisja jednak jednoznacznie

odrzucała taką możliwość, argumentując, że jej zamiarem zawsze było utrzymywanie dialogu, który jest tak otwarty, jak tylko jest to możliwe, bez tworzenia jakiegokolwiek systemu akredytacji⁹.

Rejestr służący przejrzystości

UE nie wprowadziła żadnego systemu akredytacji organizacji pozarządowych chcących uprawiać w jej strukturach aktywność rzeczniczą, jednakże organizacje chcące włączyć się w dialog (proces konsultacji), czy to w ramach prac Parlamentu Europejskiego, Rady Unii Europejskiej czy Komisji Europejskiej, muszą zarejestrować się w rejestrze służącym przejrzystości (ang. *transparency register*).

Rejestr służący przejrzystości to baza danych zawierająca wykaz „przedstawicieli grup interesu” (organizacji, stowarzyszeń, grup i osób samozatrudnionych), którzy prowadzą działania mające na celu wywarcie wpływu na politykę i proces decyzyjny UE. Zawiera on informacje, dzięki którym obywatele mogą znaleźć odpowiedzi na takie pytania, jak: jakie interesy są reprezentowane na szczęblu UE, kto je reprezentuje i w czym imieniu oraz jakie środki finansowe przeznacza się na tego rodzaju działania (w tym wsparcie finansowe, darowizny, sponsorowanie itp.).

Po zarejestrowaniu się w rejestrze służącym przejrzystości NGO otrzymuje możliwość udziału w konsultacjach konkretnych projektów aktów prawnych, strategii i innych dokumentów umieszczonych w bazie, w tym zgłaszania uwag do planów działania poprzez przesłanie swojego oficjalnego stanowiska lub opinii.

Podmioty zarejestrowane mogą też wystąpić o udzielenie zezwolenia na wstęp do budynków Parlamentu Europejskiego.

9 M. Mendza-Drozd, *Zagadnienie konsultacji społecznych w Unii Europejskiej. Analiza wybranych instytucji i dokumentów*, Warszawa 2010, s. 9, https://partycypacjaobywatelska.pl/wp-content/uploads/2015/08/2b_konsultacje_ue_raport.pdf (dostęp: 10 lutego 2025 r.).

Jak zarejestrować się w rejestrze służącym przejrzystości?

Rejestracja przebiega online i jest możliwa poprzez formularz dostępny na stronie Rejestru służącego przejrzystości¹⁰.

Ramy i zasady funkcjonowania skoordynowanego podejścia instytucji UE do przejrzystej i etycznej reprezentacji grup interesu poprzez obowiązkowy rejestr służący przejrzystości określa Porozumienie międzyinstytucjonalne z dnia 20 maja 2021 r.¹¹

Informacje, które należy podać – i rokrocznie aktualizować – w rejestrze, to:

1. nazwa podmiotu, adres siedziby i adres biura zajmującego się stosunkami z Unią (jeżeli różni się od adresu siedziby), dane kontaktowe i adres strony internetowej;
2. forma prawna podmiotu;
3. reprezentowana grupa interesu;
4. potwierdzenie, że wnioskodawca działa zgodnie z kodeksem postępowania (kodeks ten znajduje się w załączniku nr 1 do Porozumienia międzyinstytucjonalnego);
5. imię i nazwisko przedstawiciela prawnego podmiotu oraz osoby odpowiedzialnej za stosunki z Unią;
6. roczna szacunkowa liczba (w przeliczeniu na pełne etaty) osób zajmujących się działaniami objętymi zakresem porozumienia w następujących ułamkach pełnego etatu: 10%, 25%, 50%, 75% lub 100%;
7. cele, zakres działania, obszary zainteresowania i geograficzny zakres działania;
8. organizacje, do których należy podmiot zarejestrowany, oraz podmioty, z którymi jest stowarzyszony;
9. członkowie podmiotu zarejestrowanego lub powiązania z odpowiednimi sieciami i stowarzyszeniami;
10. wnioski ustawodawcze, polityki lub inicjatywy Unii, do których odnoszą się działania objęte zakresem porozumienia;
11. członkostwo w grupach eksperckich Komisji (w tym przypadku dane uzupełniają się automatycznie) oraz innych wspieranych przez Unię forach i platformach;
12. członkostwo w intergrupach lub innych nieformalnych gremiach organizowanych w budynkach Parlamentu Europejskiego, wspieranie ich i udział w nich;

¹⁰ UE, Rejestr służący przejrzystości, https://transparency-register.europa.eu/searchregister-or-update_pl (dostęp: 10 marca 2025 r.).

¹¹ Porozumienie międzyinstytucjonalne z dnia 20 maja 2021 r. pomiędzy Parlamentem Europejskim, Radą Unii Europejskiej i Komisją Europejską w sprawie obowiązkowego rejestru służącego przejrzystości, Dz. Urz. UE L 207 z dnia 11 czerwca 2021 r., s. 1–17, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2021.207.01.0001.01.POL (dostęp: 10 lutego 2025 r.).

13. imiona i nazwiska osób uprawnionych do wstępu do budynków Parlamentu Europejskiego (nazwiska osób, które otrzymały przepustkę do budynków PE, są automatycznie umieszczane w rejestrze).

Ponadto podmioty zarejestrowane, w tym pośrednicy, podają kwotę i źródło wsparcia finansowego z Unii, które przeznaczone jest na pokrycie ich kosztów operacyjnych. Kwotę tę należy podać w euro.

Podmioty zarejestrowane promujące własne interesy lub zbiorowe interesy swoich członków wobec instytucji sygnatariuszy przedstawiają aktualne dane szacunkowe dotyczące rocznych kosztów związanych z realizacją działań objętych zakresem porozumienia. Dane szacunkowe dotyczące rocznych kosztów muszą obejmować pełny rok działalności i odnosić się do ostatniego zamkniętego roku obrotowego w dniu wpisu do rejestru lub w dniu rocznej aktualizacji szczegółowych informacji zawartych w rejestrze.

Podmioty zarejestrowane, które nie reprezentują interesów komercyjnych, przedstawiają całkowity budżet w ostatnim zamkniętym roku obrotowym oraz główne źródła finansowania w podziale na kategorie (finansowanie z funduszy unijnych, środki publiczne, dotacje, darowizny, składki członkowskie itd.) i kwotę każdej otrzymanej wpłaty wraz z imieniem i nazwiskiem lub nazwą wpłacającego, jeżeli wpłata przekracza 10% ich całkowitego budżetu i wynosi więcej niż 10 000 euro.

Zgodnie z art. 6 porozumienia Wnioskodawca, który złożył kompletny wniosek o wpis do rejestru, kwalifikuje się do wpisu do rejestru, jeżeli wykonuje działania objęte zakresem porozumienia oraz przestrzega kodeksu postępowania określonego w załączniku I (zwanego dalej „kodeksem postępowania”). Z chwilą aktywacji wpisu do rejestru wnioskodawca staje się podmiotem zarejestrowanym.

Jak się zaangażować w prace UE?

- **Chcąc uczestniczyć w procesie konsultacyjnym w UE, należy się zarejestrować w Rejestrze Przejrzystości.**
- **Po zarejestrowaniu się w rejestrze służącym przejrzystości NGO otrzymuje możliwość udziału w konsultacjach konkretnych projektów aktów prawnych, strategii i innych dokumentów umieszczonych w bazie, w tym zgłaszania uwag do planów działania, poprzez przesłanie swojego oficjalnego stanowiska lub opinii.**

- **Podmioty zarejestrowane mogą też wystąpić o udzielenie zezwolenia na wstęp do budynków Parlamentu.**
- **Jeżeli masz jakiegokolwiek pytania, z chęcią udzielimy odpowiedzi i pomożemy!**

3.4. Organizacja Państw Amerykańskich (OPA)

Organizacja Państw Amerykańskich (OPA) to związek międzynarodowy zrzeszający państwa Ameryki Północnej, Środkowej i Południowej. Założona została w 1948 r. w Bogocie (Kolumbia) na podstawie Karty Organizacji Państw Amerykańskich. Głównym celem OPA jest promowanie współpracy między państwami członkowskimi, wzmacnianie pokoju i bezpieczeństwa w regionie, wspieranie demokracji, praw człowieka, rozwoju gospodarczego oraz rozwiązywanie konfliktów. OPA zrzesza obecnie 35 państw członkowskich, w tym Stany Zjednoczone, Kanadę, Meksyk, Brazylię, Argentynę i inne kraje Ameryki Łacińskiej oraz Karaibów.

Siedziba organizacji znajduje się w Waszyngtonie, a jej działalność obejmuje m.in. obserwację wyborów, mediacje w sporach międzynarodowych i koordynację działań w kwestiach takich jak handel czy ochrona środowiska.

Możliwości partycypowania NGO w pracach OPA

Podstawowym warunkiem zaangażowania NGO w prace OPA jest spełnianie przez nie kryterium bycia organizacją społeczeństwa obywatelskiego (ang. civil society organisation – CSO). Przez „organizację społeczeństwa obywatelskiego” OPA rozumie każdą krajową lub międzynarodową instytucję, organizację lub podmiot złożony z osób fizycznych lub prawnych o charakterze pozarządowym¹².

Udział organizacji społeczeństwa obywatelskiego w działalności OPA jest mile widziany, ale nie należy go interpretować jako przyznania funkcji negocjacyjnych, które są wyłączną domeną państw członkowskich, i nie powinien on zmieniać międzyrządowego charakteru organów, agencji i podmiotów OPA¹³.

12 Pkt 2, CP/RES. 759 (1217/99), GUIDELINES FOR THE PARTICIPATION OF CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS IN OAS ACTIVITIES, <https://www.oas.org/legal/english/CoopRelations/CoopRelations3.htm> (dostęp: 9 kwietnia 2025 r.); dalej jako: „Wytyczne”.

13 Por. Wytyczne, pkt 4 lit. d.

Istnieją trzy sposoby zaangażowania NGO w OPA:

1. NGO może zarejestrować się w Organizacji Państw Amerykańskich jako CSO, co daje najwięcej możliwości działania.
2. NGO może uczestniczyć w pracach OPA bez rejestracji, jednak wówczas, chcąc uczestniczyć w spotkaniach Zgromadzenia Ogólnego, Rady Stałej, Interamerykańskiej Rady ds. Integralnego Rozwoju (CIDI) i innych specjalistycznych konferencjach OPA, musi każdorazowo wnosić o status gościa specjalnego.
3. NGO może także podpisywać z OPA umowy o współpracy z Sekretariatem Generalnym OPA w celu opracowania wspólnych programów.

Rejestracja jako organizacja społeczeństwa obywatelskiego (CSO)

Organizacje pozarządowe mogą oficjalnie zarejestrować się w OPA jako organizacje społeczeństwa obywatelskiego (CSO).

Proces rejestracji wymaga złożenia wniosku i spełnienia określonych kryteriów. Kwestię tę kompleksowo regulują Wytoczne dotyczące udziału organizacji społeczeństwa obywatelskiego w działalności OPA (CP/RES. 759 (1217/99)).

Kryteria stawiane organizacjom pozarządowym, które chcą się zarejestrować:

- posiadanie statusu non-profit,
- działalność zgodna z celami OPA,
- zasięg działania NGO w krajach członkowskich.

Co daje rejestracja jako CSO w OPA?

Uprawnienia organizacji społeczeństwa obywatelskiego zarejestrowanych w OPA¹⁴:

1. Mogą uczestniczyć w publicznych spotkaniach Stałej Rady, Międzyamerykańskiej Rady ds. Integralnego Rozwoju (CIDI) i ich organów pomocniczych.
2. Mogą przedkładać pisemne stanowiska i opinie na tematy związane z posiedzeniami Stałej Rady lub CIDI. Dokumenty te nie powinny

14 Zob. Civil Society Registry, https://www.oas.org/en/ser/dia/civil_society/registry.shtml (dostęp 9 kwietnia 2025 r.).

przekraczać limitu 2000 słów (teksty przekraczające 2000 słów muszą być opatrzone streszczeniami wykonawczymi, które Sekretariat Generalny będzie rozpowszechniać).

3. Mogą wygłosić prezentację na początku obrad, po uprzednim zatwierdzeniu przez odpowiedni Komitet Stałej Rady lub CIDI.
4. Mają dostęp do projektów uchwał i/lub rezolucji przyjętych przez Walne Zgromadzenie oraz upoważnienie do komentowania ich.
5. Z urzędu otrzymują rezolucje przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne OAS na jego corocznej, regularnej sesji.
6. Za zgodą Przewodniczącego mogą uczestniczyć w zamkniętych posiedzeniach Rady Stałej, CIDI i ich organów politycznych.
7. Mogą otrzymywać dokumenty przed spotkaniami grup roboczych lub grup specjalistycznych Stałej Rady lub CIDI. Po uzyskaniu wcześniejszego upoważnienia CSO mogą także sporządzić oświadczenie i przekazać je państwom członkowskim w celu rozważenia danej kwestii.
8. Mogą złożyć wniosek o dofinansowanie ze Specjalnego Funduszu Wspierającego Udział Organizacji Społeczeństwa Obywatelskiego w Działaniach OAS i Szczytach Amerykańskich.

Proces rejestracji jako CSO

Rejestracja jako organizacja społeczeństwa obywatelskiego (CSO) przebiega przy użyciu formularza internetowego dostępnego na stronie www.oas.org.

Wymagane dokumenty obejmują:

- statut organizacji;
- dowód, że dana organizacja jest organizacją o statusie non-profit;
- sprawozdanie finansowe za ostatni rok;
- list motywacyjny opisujący cele organizacji i ich zgodność z misją OPA.

Wniosek kieruje się do Sekcji ds. Relacji ze Społeczeństwem Obywatelskim (Relations with Civil Society Section), która działa w ramach Sekretariatu ds. Dostępu do Praw i Równości (Secretariat for Access to Rights and Equity). Wniosek można złożyć za pośrednictwem poczty elektronicznej lub tradycyjnej na adres siedziby w Waszyngtonie (1889 F Street, N.W., Washington, D.C. 20006, USA).

Po zatwierdzeniu przez Komitet ds. Polityki Rozwoju (Committee on Policies for Development Policies – CPDP), organizacja otrzymuje status CSO.

Czas rozpatrywania wniosku trwa od 2 do 6 miesięcy, w zależności od kompletności dokumentacji i harmonogramu posiedzeń Komitetu, jednakże wnioski przyjmowane są przez cały rok.

Dokumenty powinny być przygotowane w jednym z oficjalnych języków OPA: angielskim, hiszpańskim, portugalskim lub francuskim.

Cele OPA

Pomyślna rejestracja jako CSO przy OPA zależy m.in. od działalności zgodnej z celami OPA. OPA regularnie aktualizuje swoje priorytety w oparciu o rezolucje Zgromadzenia Ogólnego i bieżące wyzwania regionu.

Wśród aktualnych priorytetów OPA wskazuje się:

- Wzmocnienie demokracji (promowanie odpowiedzialności demokratycznej poprzez obserwację wyborów i wsparcie dla instytucji demokratycznych).
- Wdrożenie Karty Demokratycznej Międzyamerykańskiej (Inter-American Democratic Charter) w odpowiedzi na zagrożenia dla rządów prawa, np. w Nikaragui czy Wenezueli.
- Ochronę prawa człowieka (ochrona i promocja praw człowieka, ze szczególnym uwzględnieniem grup wrażliwych – kobiety czy migranci).
- Wzmacnianie roli Międzyamerykańskiej Komisji Praw Człowieka i Międzyamerykańskiego Trybunału Praw Człowieka.
- Zwalczanie przestępczości zorganizowanej, handlu narkotykami i terroryzmu (działania Komitetu Międzyamerykańskiego ds. Zwalczania Terroryzmu – CICTE).
- Reagowanie na kryzysy humanitarne i polityczne, np. w Haiti (po zabójstwie prezydenta Moïse w 2021) oraz w Wenezueli (presja na rząd Maduro).
- Mediacje w sporach granicznych i wspieranie dialogu między państwami.

Jak się zaangażować w pracę Organizacji Państw Amerykańskich?

- **W pracach OPA może uczestniczyć każda organizacja społeczeństwa obywatelskiego (CSO). Najwięcej możliwości daje rejestracja jako CSO w OPA.**
- **Proces rejestracji następuje przez wypełnienie formularza internetowego (link powyżej).**

- **Warto się ubiegać o zaangażowanie w prace OPA, gdyż można w ten sposób monitorować je i wpływać na kształtowanie prawa międzynarodowego odnośnie do prawa do życia, wolności i ochrony rodziny.**
- **Jeżeli masz jakiegokolwiek pytania, z chęcią udzielimy odpowiedzi i pomożemy!**

3.5. Unia Afrykańska (dawniej: Organizacja Jedności Afrykańskiej – OJA)

Unia Afrykańska (UA) powstała z przekształcenia Organizacji Jedności Afrykańskiej (OJA) – międzynarodowej organizacji, która istniała w latach 1963–2002 i była poprzedniczką dzisiejszej Unii Afrykańskiej (UA). Unia Afrykańska zrzesza 55 państw, a powołana została 9 lipca 2002 na szczycie w Durbanie. Jej siedzibą jest Addis Abeba.

Możliwość zaangażowania NGO w prace UA przy ECOSOCC

NGO mogą angażować się w prace Unii Afrykańskiej, choć ich rola jest głównie wspierająca i konsultacyjna. UA współpracuje z NGO szczególnie w kwestiach takich jak prawa człowieka, rozwój i pokój.

Kluczowym organem UA, który umożliwia współpracę z NGO, jest Rada Gospodarcza, Społeczna i Kulturalna (ECOSOCC). ECOSOCC został ustanowiony na mocy artykułu 22 Konstytucyjnego Aktu UA i ma za zadanie angażować organizacje społeczeństwa obywatelskiego, w tym NGO, w procesy decyzyjne Unii. Składa się z przedstawicieli różnych sektorów, takich jak organizacje pozarządowe, grupy zawodowe czy diaspora afrykańska.

NGO mogą ubiegać się o status członkowski w ECOSOCC, jeśli spełniają określone kryteria, w tym przede wszystkim:

- są zarejestrowane w **przynajmniej jednym państwie członkowskim UA, a co najmniej 50% założycieli lub członków organizacji musi pochodzić z państw członkowskich UA;**
- działają na rzecz celów zgodnych z misją UA;
- mają niezależność finansową i organizacyjną.

Współpraca partnerska

Oprócz ECOSOCC organizacje pozarządowe często współpracują z UA w ramach konkretnych programów czy partnerstw, np. przy realizacji Agendy 2063 lub projektów humanitarnych. Mogą uczestniczyć w konsultacjach, dostarczać raporty (np. na temat sytuacji praw człowieka), organizować wydarzenia równoległe do szczytów UA czy wspierać misje pokojowe poprzez działania na poziomie lokalnym.

Współpracę taką organizacja powinna nawiązać, bezpośrednio kontaktując się z UA, poprzez wykorzystanie własnych kontaktów i rozpoznawalności.

Proces rejestracji w ECOSOCC

Aby organizacja pozarządowa mogła uzyskać status członkowski w Radzie Gospodarczej, Społecznej i Kulturalnej (ECOSOCC) Unii Afrykańskiej, musi spełnić określone wymagania i przejść niżej opisany formalny proces aplikacyjny:

1. NGO musi być zarejestrowana jako organizacja pozarządowa w co najmniej jednym państwie członkowskim UA. Potrzebny jest dowód legalnego funkcjonowania (np. certyfikat rejestracji).
2. Działalność NGO musi być zgodna z celami i zasadami UA, określonymi w Akcie Konstytucyjnym UA, takimi jak: promowanie jedności, pokoju, praw człowieka czy rozwoju.
3. **Co najmniej 50% założycieli lub członków organizacji musi pochodzić z państw członkowskich UA.**
4. Organizacja powinna działać na rzecz interesów Afryki i jej mieszkańców.
5. **NGO musi wykazać, że co najmniej 50% jej funduszy pochodzi z wkładów własnych członków lub innych źródeł wewnętrznych (z Afryki), a nie od zewnętrznych darczyńców.** Ma to zapewnić autonomię od wpływów spoza kontynentu.
6. Organizacja musi mieć przejrzystą strukturę organizacyjną, demokratyczne procesy decyzyjne oraz regularnie wybierane władze.
7. NGO powinna prowadzić aktywną działalność przez co najmniej 3 lata przed złożeniem wniosku, co potwierdza jej wiarygodność i doświadczenie.

Proces aplikacyjny do ECOSOCC

Formularz aplikacyjny dostępny jest na stronie internetowej UA.

Dołącza się do niego:

- kopię statutu organizacji;
- świadectwo rejestracji w państwie członkowskim UA;
- sprawozdania finansowe za ostatnie 2–3 lata, pokazujące źródła dochodów;
- raport z działalności, opisujący dotychczasowe projekty i ich wpływ;
- list motywacyjny, w którym NGO wyjaśnia, dlaczego chce dołączyć do ECOSOCC i jak może przyczynić się do realizacji celów UA.

Dokumenty składa się do Sekretariatu ECOSOCC w siedzibie UA w Addis Abebie.

Wniosek jest rozpatrywany przez Komitet Kwalifikacyjny ECOSOCC, który sprawdza zgodność z kryteriami. Jeśli wniosek przejdzie weryfikację, kandydatura NGO jest przedstawiana Zgromadzeniu Ogólnemu ECOSOCC, które podejmuje ostateczną decyzję o przyjęciu poprzez głosowanie. Po zatwierdzeniu NGO uzyskuje status członkowski i może uczestniczyć w pracach ECOSOCC – w sesjach, komisjach, konsultacjach.

Proces może trwać kilka miesięcy, w zależności od terminarza posiedzeń ECOSOCC i kompletności dokumentacji.

Ważne! Istnieje limit miejsc w ECOSOCC (150 członków, w tym 2 przedstawicieli z każdego państwa członkowskiego, 10 z poziomu regionalnego i 8 z diaspory).

NGO z akredytacją w ECOSOCC otrzymuje prawo do udziału w spotkaniach, zgłaszania propozycji i współpracy z innymi organami UA. NGO nie ma mocy decyzyjnej – ta należy do państw członkowskich.

Jak się zaangażować w prace Unii Afrykańskiej?

- O status konsultacyjny przy ECOSOCC Unii Afrykańskiej mogą się ubiegać organizacje zarejestrowane w jednym z krajów Afryki i wolne od kontroli przez organizacje spoza kontynentu.
- Status konsultacyjny jest przyznawany przez Radę Gospodarczą, Społeczną i Kulturalną (ECOSOCC).
- Warto się o niego ubiegać, gdyż NGO z akredytacją w ECOSOCC otrzymuje prawo do udziału w spotkaniach, zgłaszania propozycji i współpracy z innymi organami UA.
- Jeżeli masz jakiegokolwiek pytania, z chęcią udzielimy odpowiedzi i pomożemy!

4. Sądy i trybunały międzynarodowe dopuszczające aktywność NGO

Zaangażowanie w działalność międzynarodowych trybunałów praw człowieka, takich jak Europejski Trybunał Praw Człowieka czy Międzynarodowy Trybunał Karny, stanowi szczytny wyraz oddania sprawie sprawiedliwości i ochrony niezbywalnych praw człowieka. Instytucje te, pełniąc funkcję globalnych arbitrów, rozpatrują najpoważniejsze naruszenia – od aktów dyskryminacji po zbrodnie przeciwko ludzkości – ustanawiając precedensy, które kształtują międzynarodowy porządek prawny. Dla prawników i aktywistów współpraca z nimi – poprzez reprezentowanie pokrzywdzonych, wnoszenie opinii przyjaciela sądu czy monitorowanie postępowań – to nie tylko możliwość bezpośredniego wpływu na treść orzeczenia za pomocą przedstawionych argumentów prawnych, ale w dłuższej perspektywie także wpływ na kształtowanie całej linii orzeczniczej.

4.1. Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPCz)

Europejski Trybunał Praw Człowieka. Źródło: Wikipedia, en.wikipedia.org/wiki/European_Court_of_Human_Rights#/media/File:European_Court_of_Human_Rights.jpg, CC BY-SA 3.0, dostęp: 26 marca 2025 r.

Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Konwencja)¹⁵ stanowi w art. 36 ust. 2, że: „Przewodniczący Trybunału może, w interesie wymiaru sprawiedliwości, zaprosić [...] każdą zainteresowaną osobę, inną niż osoba skarżąca, do przedkładania pisemnych uwag i do uczestnictwa w rozprawach”.

Realizując art. 36 ust. 2 Konwencji w art. 44 Regulaminu ETPCz¹⁶, uregulowano sposób, w jaki strona trzecia – w tym organizacja pozarządowa – może wstąpić do postępowania jako interwenient uboczny i przedstawić tzw. opinię przyjaciela sądu (łac. *amicus curiae*).

Kiedy można złożyć wniosek o udzielenie zezwolenia na przedstawienie pisemnych uwag lub udział w rozprawie?

Do kompetencji Przewodniczącego Izby należy decyzja, czy po formalnym zawiadomieniu o skardze zdecyduje się w danej sprawie zaprosić inne państwa strony Konwencji lub inne zainteresowane osoby do przedstawiania pisemnych uwag, a niekiedy także do uczestnictwa w rozprawie.

Wnioski o udzielenie zezwolenia na przedstawienie pisemnych uwag należy składać nie później niż dwanaście tygodni po opublikowaniu w bazie orzecznictwa Trybunału, HUDOC, informacji o przekazaniu Umawiającej się Stronie zawiadomienia o skardze.

Wnioski o dopuszczenie do udziału w rozprawie przed Izbą należy składać nie później niż cztery tygodnie po opublikowaniu na stronie internetowej Trybunału informacji o decyzji Izby o przeprowadzeniu rozprawy.

Wymogi związane ze składaniem wniosków

Co istotne, w pierwszej kolejności złożyć należy sam wniosek o pozwolenie na złożenie swojej opinii lub udział w rozprawie. Dopiero po uzyskaniu pozytywnej odpowiedzi wnioskodawca może przedstawić swoją opinię Trybunałowi w kolejnym piśmie.

15 Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284.

16 Regulamin Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284/1.

Wniosek o udzielenie zezwolenia na przedstawienie pisemnych uwag lub udział w rozprawie musi być należycie uzasadniony – powinien wykazywać, że organizacja pozarządowa chcąc przystąpić do postępowania jako interwenient uboczny może wnieść merytoryczny wkład w ocenę danego stanu faktycznego i prawnego. Jeżeli dana organizacja była już wcześniej dopuszczona przez Trybunał do złożenia pisemnych uwag w innej sprawie, warto przywołać sygnatury tych postępowań. Jeżeli składaliśmy już podobne opinie i uwagi w innych sądach i trybunałach międzynarodowych lub posiadamy akredytacje przy znaczących organizacjach międzynarodowych (np. ONZ, Rada Europy) – warto pochwalić się naszym statusem we wniosku do Trybunału.

Wniosek musi być złożony na piśmie w jednym z języków urzędowych Trybunału, tj. francuskim lub angielskim. Artykuł 34 ust. 4 Regulaminu ETPCz przewiduje co prawda, że Przewodniczący Izby może zezwolić na używanie jednego z języków urzędowych państwa strony w ustnych i pisemnych oświadczeniach, jednakże implikuje to obowiązek złożenia pisemnego przekładu tych oświadczeń na jeden z języków urzędowych Trybunału w terminie określonym przez Przewodniczącą Izby. Składanie wniosku lub opinii w języku innym niż angielski lub francuski staje się w takim układzie całkowicie niecelowe.

Co się dzieje po złożeniu pisemnych uwag?

Pisemne uwagi składane przez interwenientów ubocznych Szef Kancelarii przesyła stronom w sprawie, które uprawnione są, z zastrzeżeniem warunków, w tym terminów, wyznaczonych przez Przewodniczącą Izby, do złożenia pisemnych uwag w odpowiedzi lub, tam gdzie to właściwe, do udzielenia odpowiedzi na rozprawie. W orzeczeniach zapadłych przez ETPCz każdorazowo wymieniane są podmioty, których uwagi Trybunał dopuścił w danej sprawie.

Jak zaangażować się w prace ETPCz?

- Aby włączyć się w obronę praw człowieka przed ETPCz, złóż wniosek o udzielenie zezwolenia na przedstawienie swojej opinii *amicus curiae*.
- Po uzyskaniu zgody przewodniczącego złóż pisemnie stanowisko *amicus curiae* w wybranej sprawie, przedstawiając argumenty prawne w sprawie będącej przedmiotem rozstrzygnięcia.
- Możesz także dołączyć do wspólnych stanowisk (*amicus curiae*) przygotowywanych przez inne organizacje.

4.2 Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE)

Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Źródło: Wikipedia, en.wikipedia.org/wiki/European_Court_of_Justice#/media/File:Palais_de_la_Cour_de_Justice_CJEU_March_2023_Sign_Towers_C,B_and_A_and_the_Anneau_buiding.jpg, CC BY-SA 3.0, dostęp: 26 marca 2025 r.

Analizując możliwe formy zaangażowania NGO w postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE), należy przede wszystkim wskazać na różne rodzaje postępowań, jakie mogą się toczyć przed Trybunałem.

Rodzaje postępowań, jakie mogą się toczyć przed TSUE:

1. postępowania wstępne wszczęte w wyniku pytań prejudycjalnych skierowanych do TSUE przez sądy krajowe państw członkowskich;
2. postępowania wszczęte w wyniku powództw bezpośrednich (powództwa o niewykonanie zobowiązań, pozwy o stwierdzenie nieważności lub zaniechanie działań wniesionych przeciwko instytucjom UE oraz inne działania bezpośrednie);
3. postępowania w sprawie odwołań od orzeczeń TSUE.

Od tego, z jakiego rodzaju postępowaniem mamy do czynienia, zależy, czy organizacja pozarządowa może wstąpić do postępowania jako strona trzecia.

Postępowanie w sprawie wydania orzeczenia wstępnego (prejudycjalnego)

Statut TSUE¹⁷ nie przewiduje udziału osób trzecich (innych niż te wyraźnie wymienione w art. 23, czyli np. Parlament Europejski czy Europejski Bank Centralny) w postępowaniu prejudycjalnym. Oznacza to również brak możliwości składania przez zainteresowane organizacje pozarządowe swoich stanowisk czy opinii *amicus curiae*. **Nie oznacza to jednak, że udział osoby trzeciej w takim postępowaniu jest z zasady wykluczony.**

1. Organizacja pozarządowa, która brała udział w postępowaniu przed sądem krajowym

Artykuł 23 Statutu TSUE wskazuje, że „strona” ma prawo składania pism procesowych i uwag na piśmie. Według orzecznictwa samego TSUE „termin «strony» w tym artykule odnosi się wyłącznie do stron postępowania zawisłego przed sądem krajowym”¹⁸, „w związku z tym osoba, która nie wystąpiła o pozwolenie na interwencję przed sądem krajowym lub jej nie udzielono takiego pozwolenia, nie jest uprawniona do przedłożenia uwag temu Trybunałowi na podstawie tego przepisu”¹⁹.

Oznacza to, że aby organizacja pozarządowa zainteresowana daną sprawą mogła uczestniczyć w postępowaniu przed TSUE, musi występować przed TSUE na prawach strony. Osoba trzecia musi w tym celu stać się stroną sporu lub interwenientem ubocznym na szczeblu krajowym. **Jeżeli więc uczestniczyliśmy w sporze na szczeblu krajowym – możemy uczestniczyć w nim także przed TSUE.**

Za rekomendowane postępowanie uznać należy praktykę, w której NGO interweniuje w postępowaniu przed sądem krajowym na etapie, na którym sąd krajowy nie skierował pytań prejudycjalnych do TSUE. W takim przypadku NGO może z całą pewnością uczestniczyć w całym postępowaniu przed TSUE i przedstawić swoje uwagi na piśmie.

2. Organizacja pozarządowa, która nie brała udziału w postępowaniu przed sądem krajowym

Możliwe jest również włączenie się do postępowania głównego już po tym, jak sąd krajowy skieruje pytania prejudycjalne do TSUE. W takim przypadku zastosowanie ma § 2 art. 97 Regulaminu postępowania przed TSUE²⁰.

17 Statut Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2024-08/statut_cour_pl.pdf (dostęp: 10 lutego 2025 r.).

18 Sprawa 62/72, Bollmann przeciwko Hauptzollamt Hamburg-Waltershof [1973], zb. orz. 269, pkt 4.

19 Sprawa C-181/95, pkt 6. Podobnie zob. sprawy C-403/08 oraz C-429/08.

20 Regulamin postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości, Dz. Urz. UE L 265 z dnia 29 września 2012 r., https://eur-lex.europa.eu/eli/proc_rules/2012/929/oj/pol (dostęp: 10 lutego 2025 r.).

§ 2 art. 97 Regulaminu postępowania przed TSUE²¹ stanowi, że: „Jeżeli sąd odsyłający poinformuje Trybunał o dopuszczeniu do postępowania głównego nowej strony, w czasie gdy postępowanie przed Trybunałem jest już w toku, strona ta akceptuje stan sprawy, w jakim się ona znajduje w chwili przekazania tej informacji. Otrzymuje ona wszelkie dokumenty procesowe doręczone już podmiotom określonym w art. 23 statutu”.

Jeśli zatem strona trzecia (NGO) włączy się do postępowania krajowego już po skierowaniu pytań prejudycjalnych, ma prawo wstąpienia także do postępowania przed TSUE.

Należy jednak pamiętać, że jeżeli stanie się stroną postępowania przed TSUE już po upływie terminu na złożenie pisemnych uwag, a w sprawie wyznaczono rozprawę, strona trzecia nie będzie uprawniona do złożenia pisemnych uwag. Nadal jednak będzie mogła uczestniczyć w rozprawie.

Bezpośrednie skargi i odwołania od orzeczeń Sądu Pierwszej instancji

Możliwości interwencji osób trzecich, w tym organizacji pozarządowych, w postępowaniach wszczętych w drodze skargi bezpośredniej lub w postępowaniach odwoławczych od wyroków sądu są szersze niż w postępowaniach prejudycjalnych.

Artykuł 40 Statutu TSUE stanowi, że prawo do interwencji przysługuje każdej osobie, jeżeli może ona uzasadnić interes w wyniku sprawy przedłożonej TSUE. Jednakże taka osoba nie może interweniować w sprawach toczących się pomiędzy państwami członkowskimi, instytucjami UE oraz państwami członkowskimi i instytucjami UE.

Art. 40 Statutu TSUE: „Państwa Członkowskie i instytucje Unii **mogą interweniować w sprawach rozpatrywanych przez Trybunał Sprawiedliwości**. Takie samo prawo przysługuje organom i jednostkom organizacyjnym Unii oraz **każdej innej osobie, jeżeli mogą oni uzasadnić interes w rozstrzygnięciu sprawy przedłożonej Trybunałowi**. Osoby fizyczne ani prawne nie

21 Tamże.

mogą interweniować w sprawach między Państwami Członkowskimi, między instytucjami Unii lub między Państwami Członkowskimi a instytucjami Unii. Bez uszczerbku dla drugiego akapitu państwa będące stronami Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym, niebędące Państwami Członkowskimi, oraz Urząd Nadzoru EFTA, określony w tym Porozumieniu, mogą interweniować w sprawach rozpatrywanych przez Trybunał, dotyczących jednej z dziedzin stosowania tego Porozumienia. **Wniosek interwencyjny ogranicza się do poparcia żądań jednej ze stron**".

Zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem TSUE „interes w wyniku sprawy” należy rozumieć jako bezpośredni i aktualny interes w wyniku roszczeń zgłoszonych w sprawie, a nie jako interes w odniesieniu do podniesionych zarzutów lub argumentów. Co do zasady interes w wyniku sprawy można uznać za wystarczająco bezpośredni tylko wtedy, gdy wynik ten może zmienić sytuację prawną osoby ubiegającej się o pozwolenie na interwencję²².

Należy także pamiętać, że interwencja jest bardzo ograniczona. Interwenient może jedynie poprzeć, w całości lub w części, roszczenia jednej ze stron. Nie może wysuwać własnych roszczeń²³.

Jak się zaangażować w prace TSUE?

- **W przypadku postępowania dotyczącego pytania prejudycjalnego, jeżeli uczestniczyliśmy w sporze na szczeblu krajowym – możemy uczestniczyć w nim także przed TSUE i przedstawić uwagi na piśmie.**
- **Jeżeli nie uczestniczyliśmy w sporze, ale skutecznie zgłosimy uczestnictwo już po skierowaniu pytań prejudycjalnych, mamy prawo wstąpienia także do postępowania przed TSUE.**
- **W postępowaniach wszczętych w drodze skargi bezpośredniej lub w postępowaniach odwoławczych od wyroków sądu prawo do interwencji przysługuje każdej osobie, jeżeli może ona uzasadnić interes w wyniku sprawy przedłożonej TSUE.**

²² Zob. postanowienie Prezesa TSUE z dnia 10 marca 2023 r., C-611/22 P, pkt 7.

²³ Por. wyrok TSUE z dnia 4 lutego 2020 r., C-515/17 P.

- „Interes w wyniku sprawy” należy rozumieć jako bezpośredni i aktualny interes w wyniku roszczeń zgłoszonych w sprawie, a nie jako interes w odniesieniu do podniesionych zarzutów lub argumentów.
- Należy jednak pamiętać, że wniosek interwencyjny ogranicza się do poparcia żądań jednej ze stron.
- Jeżeli masz jakiegokolwiek pytania, z chęcią udzielimy odpowiedzi i pomożemy!

4.3. Afrykański Trybunał Praw Człowieka i Ludów (ATPCL)

Zaangażowanie w pracę Afrykańskiego Trybunału Praw Człowieka i Ludów to wyjątkowa możliwość przyczynienia się do ochrony praw człowieka na kontynencie o bogatej różnorodności kulturowej i złożonych wyzwaniach społeczno-politycznych. Trybunał, jako kluczowy organ Afrykańskiej Karty Praw Człowieka i Ludów, rozpa-

African Court
on Human and Peoples' Rights

tuje sprawy dotyczące naruszeń praw jednostek i społeczności, od dyskryminacji po łamanie praw zbiorowych, budując precedensy, które wzmacniają regionalne standardy sprawiedliwości.

NGO jako organizacja ekspercka

Zasada 36 Regulaminu ATPCL²⁴ stanowi, że Trybunał może także, jeśli uzna to za konieczne, wysłuchać, zgodnie z art. 56 Regulaminu – który określa sposób wezwania i przesłuchania – m.in. ekspertów, osoby fizycznej lub organizacji pozarządowej, która zainicjowała komunikację przed Komisją zgodnie z art. 55 Afrykańskiej Karty Praw Człowieka i Ludów²⁵.

24 Rules of Court, <https://www.african-court.org/wpafc/wp-content/uploads/2021/04/Rules-Final-Revised-adopted-Rules-eng-April-2021.pdf> (dostęp: 10 lutego 2025 r.).

25 Afrykańska Karta Praw Człowieka i Ludów z dnia 21 października 1986 r., <https://achpr.au.int/en/charter/african-charter-human-and-peoples-rights> (dostęp: 10 lutego 2025 r.).

Możliwość uczestniczenia NGO w postępowaniu w roli eksperta jest zatem uzależnione od posiadania statusu obserwatora przy Afrykańskiej Komisji Praw Człowieka i Ludów.

Jak uzyskać status obserwatora przy AKPCL?

Od 1988 r. Komisja przyznaje organizacjom pozarządowym status obserwatora. Organizacje pozarządowe odgrywają ważną rolę w działaniach Komisji. Przede wszystkim zwracają uwagę Komisji na naruszenia Karty, prowadzą komunikację w imieniu jednostek, monitorują przestrzeganie Karty przez państwa i pomagają zwiększać świadomość działań Komisji poprzez organizowanie konferencji i innych działań. Organizacje pozarządowe uczestniczą w sesjach publicznych Komisji i angażują się w procedurę sprawozdawczą poprzez składanie raportów równoległych i upowszechnianie uwag końcowych. Organizacje pozarządowe posiadające status obserwatora w Komisji są zobowiązane do składania sprawozdania ze swojej działalności co dwa lata.

Status ten można zaś uzyskać, składając bezpośredni, pisemny wniosek do Komisji, bowiem procedura ta nie jest ściśle sformalizowana.

Artykuł 45 Afrykańskiej Karty Praw Człowieka i Ludów określa mandat Komisji w następujący sposób: promowanie praw człowieka, ochrona praw człowieka, interpretowanie postanowienia Karty Afrykańskiej, wszelkie inne zadania, które OAU (Organisation of African Unity) może zlecić Komisji.

W celu realizacji swoich zadań i zwiększenia swojej efektywności Karta przewiduje również współpracę Komisji **z innymi partnerami w dziedzinie praw człowieka**. Artykuł 45 stanowi, że Komisja będzie współpracować z innymi afrykańskimi i międzynarodowymi instytucjami zajmującymi się propagowaniem i ochroną praw człowieka i ludów. Zgodnie z tym artykułem Afrykańska Komisja Praw Człowieka i Ludów od momentu swojego powstania przyznała status obserwatora co najmniej 231 organizacjom pozarządowym zajmującym się prawami człowieka²⁶.

26 Resolution on the Cooperation between the African Commission on Human and Peoples' Rights and NGOs having Observer Status with the Commission – ACHPR/Res.30(XXIV)98, <https://achpr.au.int/en/adopted-resolutions/30-resolution-cooperation-between-african-commission-human-and-people> (dostęp: 10 lutego 2025 r.).

NGO jako świadek lub reprezentant strony w postępowaniu

Zgodnie z zasadą 30 ust. 3 Regulaminu ATPCL: „Postępowanie ustne obejmuje przesłuchanie stron, ich przedstawicieli, świadków, biegłych lub innych osób, które Trybunał może zdecydować przesłuchać”. Nie wyklucza się zatem udziału organizacji pozarządowych w postępowaniu, co więcej, zgodnie z dalszą treścią regulaminu organizacja taka może reprezentować stronę postępowania. Sekretarz Trybunału jest wręcz zobowiązany do prowadzenia i aktualizowania listy m.in. organizacji pozarządowych, które mogą być pomocne stronom postępowania przed Trybunałem (por. zasada 21 ust. 2 lit. R Regulaminu).

NGO jako inicjator postępowania przed Trybunałem

Protokół ustanawiający Trybunał²⁷ jednoznacznie wskazuje w art. 5 ust. 3, że Trybunał może upoważnić odpowiednie organizacje pozarządowe posiadające status obserwatora przed Komisją oraz osoby fizyczne do wszczynania spraw bezpośrednio, zgodnie z art. 34 ust. 6 niniejszego Protokołu – w myśl którego państwa strony zobowiązują się do akceptacji takich spraw. Warto podkreślić, że uprawnienie nadane przez Trybunał organizacjom pozarządowym jest niespotykane szerokie i w przeciwieństwie do innych organizacji i trybunałów pozbawione szeregu obostrzeń.

Jak się zaangażować w prace ATPCL?

- **Zarejestrować się jako obserwator w Afrykańskiej Komisji Praw Człowieka, składając pisemny wniosek na adres Komisji.**
- **Warto się ubiegać o zaangażowanie w prace ATPCL, gdyż otrzymuje się prawo do udziału w postępowaniach, reprezentowania stron, zgłaszania propozycji i występowania w charakterze eksperta.**
- **Jeżeli masz jakiegokolwiek pytania, z chęcią udzielimy odpowiedzi i pomożemy!**

27 Protocol to the African Charter in Human and Peoples Rights on the Establishment of an African Court on Human and Peoples' Rights, <https://www.african-court.org/wpafc/wp-content/uploads/2020/10/2-PROTOCOL-TO-THE-AFRICAN-CHARTER-ON-HUMAN-AND-PEOPLES-RIGHTS-ON-THE-ESTABLISHMENT-OF-AN-AFRICAN-COURT-ON-HUMAN-AND-PEOPLES-RIGHTS.pdf> (dostęp: 10 lutego 2025 r.).

4.4. Międzyamerykański Trybunał Praw Człowieka (MTPC)

Inter-American Court of Human Rights

Międzyamerykański Trybunał Praw Człowieka został utworzony w 1978 roku. Normy, w oparciu o które Trybunał wypełnia swoje funkcje, zawarte są w trzech instrumentach – Konwencji²⁸, Statucie Trybunału oraz w tzw. Zasadach Proceduralnych²⁹.

Artykuł 44 Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka stanowi, że: „Każda osoba lub grupa osób oraz każdy podmiot pozarządowy prawnie uznany w jednym lub większej liczbie państw członkowskich Organizacji może składać do Komisji petycje zawierające zawiadomienia lub skargi o naruszeniu niniejszej Konwencji przez Państwo Stronę”.

Z brzmienia art. 44 Konwencji Trybunał wywodzi prawo każdej osoby i każdej instytucji do przedstawienia w każdej sprawie zawistej przed Trybunałem opinii *amicus curiae*. Jedyny wymóg stawiany wobec osób chcących przedstawić swoje stanowisko to przesłanie go pocztą elektroniczną na adres tramite@corteidh.or.cr wraz ze wskazaniem osoby składającej wniosek i jej podpisem.

Jak się zaangażować w pracę MTPC?

- **Złożyć pisemnie stanowisko *amicus curiae* w wybranej sprawie, dokumentując swój uznany status prawny w co najmniej jednym państwie członkowskim.**
- **Jeżeli masz jakiegokolwiek pytania, z chęcią udzielimy odpowiedzi i pomożemy!**

28 American Convention on Human Rights „Pact of San Jose, Costa Rica” (B-32), https://www.oas.org/dil/treaties_b-32_american_convention_on_human_rights.pdf (dostęp: 10 lutego 2025 r.).

29 M. Gołaś-Podolec, *Porównanie Europejskiego i Interamerykańskiego systemu ochrony praw człowieka*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2008, nr 2, s. 5–7.

4.5. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (MTS)

Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości. Źródło: Wikipedia, en.wikipedia.org/wiki/International_Court_of_Justice#/media/File:La_haye_palais_paix_jardin_face.JPG, CC BY-SA 4.0, dostęp: 26 marca 2025 r.

Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości (MTS) nie przewiduje legitymacji organizacji pozarządowych do uczestnictwa w postępowaniu przed Trybunałem w charakterze strony. Istnieje jednak możliwość udziału organizacji pozarządowych w postępowaniach sądowych przed Trybunałem w charakterze *amicus curiae* lub eksperta. Dopuszczenie do udziału w takim charakterze opiera się co do zasady na uznaniowej decyzji Trybunału.

Opinia przyjaciela sądu

Artykuł 34 ust. 2 Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości (Statut MTS) stanowi, że: „Zależnie od regulaminu i w ramach jego postanowień Trybunał będzie mógł żądać informacji od publicznych organizacji międzynarodowych w sprawach znajdujących się na jego wokandzie; będzie on również mógł przyjmować takie informacje, dostarczane przez te organizacje z własnej inicjatywy”.

MTS wielokrotnie podkreślał, że opinia dostarczana przez organizację powinna być opinią „przyjaciela sądu”, a nie opinią „przyjaciela strony”. Oznacza to, że opinie powinny oceniać nie stan faktyczny, lecz prawny³⁰.

W 2001 r. MTS przyjął dokument zatytułowany *Praktyczne wskazówki (Practice Directions)*³¹, który co do zasady rozwiewa wątpliwości związane ze znaczeniem, jakie MTS nadaje opiniom kierowanym przez organizacje pozarządowe.

Instrukcja nr XII zawarta w *Praktycznych wskazówkach* stanowi:

1. Jeżeli międzynarodowa organizacja pozarządowa złoży oświadczenie pisemne i/lub dokument w postępowaniu doradczym z własnej inicjatywy, takiego oświadczenia i/lub dokumentu nie uznaje się za część akt sprawy.
2. Takie oświadczenia i/lub dokumenty traktuje się jako publikacje łatwo dostępne i mogą być one odpowiednio przywoływane przez Państwa i organizacje międzyrządowe przedstawiające pisemne i ustne oświadczenia w danej sprawie w taki sam sposób jak publikacje będące w domenie publicznej.
3. Pisemne oświadczenia i/lub dokumenty złożone przez międzynarodowe organizacje pozarządowe zostaną umieszczone w wyznaczonym miejscu w Pałacu Pokoju. Wszystkie państwa, jak również organizacje międzyrządowe przedstawiające pisemne lub ustne oświadczenia na mocy Artykułu 66 Statutu, zostaną poinformowane o miejscu, w którym oświadczenia i/lub dokumenty złożone przez międzynarodowe organizacje pozarządowe mogą być konsultowane.

Opinie *amici curiae* organizacja pozarządowa może dostarczyć bez konieczności rejestrowania się i spełniania warunków formalnych. Dopiero po dostarczeniu opinii MTS poddaje opinię i jej autorów weryfikacji pod kątem spełniania kryterium z art. 34 ust. 2 Statutu MTS.

30 *Prosecutor v. Milošević*, Case No. IT-2-54-AR73.6, Decision on the interlocutory appeal by the amicus curiae against the Trial Chamber Order concerning the presentation and preparation of the defense case (Jan. 20, 2004). Por. zdanie odrębne sędziego Shahabuddeen, p. 15.

31 *Practice Directions*, <https://www.icj-cij.org/practice-directions> (dostęp: 10 lutego 2025 r.).

Opinia ekspercka

Organizacja pozarządowa może też zostać powołana przez MTS na funkcję biegłego w postępowaniu arbitrażowym. W przeciwieństwie do *amicus curiae* biegły faktycznie uczestniczy w postępowaniu i czyni to wyłącznie na zaproszenie Trybunału.

Podstawą prawną jest w tym wypadku – stosunkowo rzadko wykorzystywany w praktyce – art. 50 Statutu MTS.

Art. 50 Statutu MTS stanowi, że: „W każdej chwili Trybunał władny jest powierzyć śledztwo lub ekspertyzę wszelkiej osobie, ciału, biuru, komisji lub organowi przez siebie wybranym”.

Oprócz biegłego wyznaczonego przez Trybunał organizacje pozarządowe mogą być wysłuchiwane w charakterze biegłych lub świadków na wniosek jednej ze stron – zgodnie z art. 57 i 63 Regulaminu Trybunału. Można je wezwać, jeśli druga strona nie zgłosi sprzeciwu.

Jak się zaangażować w prace MTS?

- **Złożyć pisemnie stanowisko *amicus curiae* w wybranej sprawie, dokumentując swoje stanowisko poparte prawnymi argumentami.**
- **Jeżeli masz jakiegokolwiek pytania, z chęcią udzielimy odpowiedzi i pomożemy!**

4.6. Międzynarodowy Trybunał Karny (MTK)

Międzynarodowy Trybunał Karny. Źródło: Wikipedia, en.wikipedia.org/wiki/International_Criminal_Court#/media/File:International_Criminal_Court_2022.jpg, CC BY-SA 4.0, dostęp: 26 marca 2025 r.

Działalność Międzynarodowego Trybunału Karnego reguluje Statut MTK³². Dokument ten, w porównaniu do innych organizacji i trybunałów, mało rygorystycznie odnosi się do współpracy Trybunału z podmiotami zewnętrznymi.

Współpraca NGO z Prokuratorem Trybunału

Artykuł 44 ust. 4 Statutu MTK wprost stanowi, że: „W wyjątkowych okolicznościach Trybunał może zatrudnić bezpłatny, fachowy personel zaproponowany przez Państwa Strony, **organizacje międzynarodowe lub pozarządowe do pomocy w pracy któregośkolwiek z organów Trybunału. Prokurator może przyjąć każdą taką propozycję w imieniu Urzędu Prokuratora.** Taki bezpłatny personel jest zatrudniany na zasadach określonych przez Zgromadzenie Państw Stron”.

32 Statut MTK, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20030780708/O/D20030708.pdf> (dostęp: 10 lutego 2025 r.).

Zgodnie z art. 54 ust. 3 lit. c Statutu MTK: „Prokurator ma prawo [...] nawiązać współpracę z każdym państwem oraz organizacją lub podmiotem międzynarodowym stosownie do ich kompetencji lub mandatu”.

Praktyka wskazuje, że w biegu toczących się przed MTK postępowań organizacje pozarządowe chcące włączyć się w prace prokuratora, np. poprzez dostarczenie dowodów albo dokumentacji – w tym eksperckich raportów, powinny zakomunikować MTK swoją gotowość do podjęcia współpracy. Decyzja o podjęciu współpracy leży wyłącznie w gestii właściwego prokuratora.

Jak się zaangażować w prace MTK?

- **Złożyć pisemny wniosek o możliwość wzięcia udziału w wybranej sprawie prowadzonej przez prokuratora MTK i uzasadnić go, wskazując swoje kompetencje w danej dziedzinie bądź innego rodzaju możliwość pomocy w rozstrzygnięciu toczącej się sprawy.**
- **Jeżeli masz jakiegokolwiek pytania, z chęcią udzielimy odpowiedzi i pomożemy!**

5. Czas na Twój głos w obronie życia, rodziny, wolności!

Prawa człowieka, w tym godność, życie i wolność, są nieustannie kwestionowane na arenie międzynarodowej, w tym w ramach organizacji i trybunałów praw człowieka. W obliczu tych wyzwań konieczne jest zjednoczenie osób i organizacji zaangażowanych w ich ochronę, aby koordynować działania i wzajemnie się wspierać.

Dlatego zachęcamy wszystkich, którym zależy na przyszłości swoich rodzin, dzieci i społeczności, do aktywnego włączenia się w obronę tych wartości w sposób odpowiadający ich możliwościom. Nie wymaga to znacznych zasobów finansowych ani dużych struktur – wystarczy determinacja i gotowość do współpracy. Zapraszamy do zapoznania się z inicjatywą na stronie <https://caggforum.org/> oraz do śledzenia nas na platformie X (<https://x.com/caggforum>).

WSPARCIE DARCYŃCÓW

Instytut Ordo Iuris jest fundacją i zakres naszej aktywności jest ściśle uzależniony od funduszy, które pozyskamy na działalność statutową.

Ceniąc sobie niezależność, nie korzystamy ze środków publicznych i grantów, których pozyskanie mogłoby ją ograniczać. Naszą działalność prowadzimy tylko dzięki hojności naszych Darczyńców, zwłaszcza tych, którzy wspierają nas regularnie co miesiąc w ramach Kręgu Przyjaciół (więcej na: www.przyjaciele.ordoiuris.pl).

Razem możemy realnie wpływać na rzeczywistość!

DAROWIZNĘ MOŻNA PRZEKAZAĆ NA KONTO

32 1160 2202 0000 0002 4778 1296

Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris
ul. Zielna 39, 00-108 Warszawa

oraz za pomocą przelewów internetowych
Tpay i PayPal (szczegóły na stronie www.ordoiuris.pl).

WESPRZYJ ORDO IURIS

Citizens Against Global Governance
For Life, Freedom, Family, and the Nation

WESPRZYJ
ORDO IURIS

ISBN 978-83-68211-50-4

9 788368 211504

WYDAWNICTWO NAUKOWE
INSTYTUTU NA RZECZ KULTURY PRAWNEJ ORDO IURIS

WARSZAWA 2025